

Argumentative Techniques in the Thirty-First Letter of Nahj al-Balagha Based on Components of Functional Grammar

Seyyed Mehdi Masboogh¹✉, Fereshteh Shahin²

1. Corresponding Author Professor of Arabic Language and Literature Department, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: smm@basu.ac.ir
2. Ph.D. graduate from the Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: shahin.f1397@gmail.com

Article Info Abstract

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
28, February, 2025

In Revised Form:
12, May, 2025

Accepted:
31, May, 2025

Published Online:
30, May, 2026

Keywords:
Functional Grammar,
Simon Dik, Ahmad
al-Mutawakkil,
Pragmatics,
Argumentation, Nahj
al-Balagha.

Humans utilize language for communication and the transmission of thought, structuring their objectives and intentions within its framework. Pragmatics, or the study of language use, prioritizes the communicative functions of language. One such function is persuasion, achieved through argumentative techniques that influence the syntactic structure of sentences. Among modern grammatical theories, Simon Dik's Functional Grammar, later adopted by Ahmad al-Mutawakkil, adopts a pragmatic approach to sentence structure, emphasizing the pragmatic roles and communicative goals of linguistic elements. This descriptive-analytical study investigates the interplay between argumentative techniques and components of Functional Grammar in the Thirty-First Letter of Nahj al-Balagha. The findings reveal that the interrogative focus in the letter overlaps with rhetorical questioning, serving as a strategy to internalize beliefs in the audience's mind. The complementary focus aligns with textual citations, functioning as a mechanism to expand the audience's semantic horizon and encourage action. The focal chain resembles a pragmatic continuum, grading the hierarchical levels of argumentation from Imam Ali's (AS) perspective. Additionally, contrastive focus, through focalization, establishes the groundwork for argumentation and stabilizes reasoning. Modal adjuncts in Imam Ali's (AS) discourse, reflecting his commitment to the occurrence of events, play a role in reinforcing or weakening argumentative propositions.

Cite this The Author(s): Masboogh, S. M., Shahin, F., (2026): Argumentative Techniques in the Thirty-First Letter of Nahj al-Balagha Based on Components of Functional Grammar. Journal of Adab-e-Arabi, Vol. 18, No. 1, Serial No. 47- Spring - (25-50). <https://doi.org/10.22059/jalit.2025.390918.612934>

Publisher: University of Tehran Press.

© Author(s) retain the copyright. Seyyed Mehdi Masboogh, Fereshteh Shahin

DOI: <https://doi.org/10.22059/jalit.2025.390918.612934>

1. Introduction

Within the landscape of modern grammatical theories, Simon Dik's Functional Grammar (FG) stands as a prominent model that prioritizes the communicative function of language over formal syntactic autonomy. Unlike generative approaches that emphasize universal syntactic structures, Functional Grammar adopts a pragmatic perspective, analyzing sentence structure in terms of how linguistic elements serve the communicative goals of speakers and hearers. This framework was subsequently adapted and refined by Ahmad al-Mutawakkil, who applied its principles to the analysis of Arabic syntax, demonstrating how pragmatic factors such as topic, focus, and information structure shape grammatical choices. Central to this approach is the understanding that language is not an abstract formal system but a tool for social interaction, where every utterance is shaped by the speaker's intention, the audience's knowledge state, and the broader discourse context. This study employs a descriptive-analytical method to examine how argumentative techniques in the Thirty-First Letter of Nahj al-Balagha intersect with the core components of Functional Grammar. Nahj al-Balagha (The Peak of Eloquence), compiled by Sharif al-Radi (d. 1015 CE), is a seminal collection of sermons, letters, and sayings attributed to Imam Ali ibn Abi Talib (AS), the first Imam of Shi'a Islam and the fourth Rightly Guided Caliph. Renowned for its unparalleled linguistic beauty, rhetorical sophistication, and profound spiritual and ethical content, the text has been studied for centuries as a masterpiece of Arabic prose. The Thirty-First Letter, in particular, is addressed by Imam Ali (AS) to his son Imam Hasan (AS)—and, by extension, to humanity at large. It is a deeply philosophical and ethical testament, integrating syntactic structures that are deliberately aligned with pragmatic objectives. The letter addresses enduring themes such as divine piety (taqwā), moral cultivation, monotheistic belief, the reality of mortality, and the transient nature of worldly life (al-dunyā). Through logical reasoning, compelling analogies, and emotionally resonant exhortations, Imam Ali (AS) seeks to engage the audience intellectually, guiding them step by step toward reflective contemplation and heartfelt acceptance of divine truth. The letter is not merely a passive transmission of moral advice; it is an active rhetorical performance designed to persuade, transform, and elevate the listener. In this sense, the Thirty-First Letter provides an ideal case study for pragmatic analysis, as its linguistic features—question forms, focal structures, modal expressions, and cohesive devices—are systematically deployed to achieve specific communicative effects.

However, a significant epistemological caution is necessary. Classical pragmatism, as developed by philosophers such as Charles Sanders Peirce, William James, and John Dewey, is grounded in materialist and utilitarian assumptions. Its core tenets—that truth is determined by practical consequences, that meaning is equivalent to verifiability, and that metaphysical realities are inaccessible or illusory—stand in fundamental conflict with the transcendental, revelation-based worldview of religious texts like Nahj al-Balagha. Pragmatism's skepticism toward absolute truths and its anthropocentric focus on human experience as the sole measure of meaning cannot be reconciled with Islamic epistemology, which affirms the existence of divine realities beyond empirical verification. Therefore, this study employs pragmatic methodology in a strictly limited and instrumental manner: solely as a linguistic and syntactic analytical tool. It adopts Functional Grammar's descriptive apparatus—such as the analysis of illocutionary force, topic and focus articulation, and modal adjuncts—while explicitly rejecting the philosophical skepticism and materialist foundations of pragmatism as a worldview. This methodological distinction is crucial: one may use a pragmatic tool without endorsing a pragmatic philosophy, just as one can use a knife without embracing the ideology of its maker. By maintaining this boundary, the study aims to respect the theological integrity of the text while benefiting from modern linguistic precision.

2. Methodology

This research adopts a descriptive-analytical approach, firmly grounded in pragmatic principles understood as linguistic techniques rather than philosophical doctrines. The descriptive component involves systematically identifying the syntactic and information-structural features present in the Thirty-First Letter, while the analytical component interprets how these features function in relation to the Imam's overarching argumentative strategies. Data were collected exclusively from the Thirty-First Letter of Nahj al-Balagha, using a reliable Arabic edition and a verified English translation for reference. All sentences, clauses, and discourse units within the letter were examined for features relevant to Functional Grammar, including focus types (interrogative, complementary, contrastive, and focal chains), modal adjuncts, topic structures, and illocutionary force markers. These data were then categorized and processed through qualitative content analysis, which allowed for the

Argumentative Techniques in the Thirty-First Letter of Nahj al-Balagha Based on Components of Functional 27
identification of recurring patterns and thematic clusters. The argumentative techniques embedded in the text—such as rhetorical questioning, exemplification, contrast, and logical sequencing—were critically examined using the components of Functional Grammar as an analytical grid. This methodological framework ensures that the analysis remains systematic, transparent, and replicable while remaining sensitive to the unique rhetorical character of the text.

3.Results

The application of Functional Grammar analysis to the Thirty-First Letter of Nahj al-Balagha yielded several significant findings, each demonstrating how syntactic choices serve pragmatic and argumentative ends. Interrogative focus coincides with rhetorical questioning, aimed at eliciting the audience's acknowledgment of beliefs. Imam Ali (AS) frequently employs interrogative structures not to request new information but to guide the addressee toward affirming already-known truths. For example, rhetorical questions about the certainty of death or the futility of worldly attachments compel the listener to internally assent, thereby strengthening their conviction.

Complementary focus synergizes with textual citations, broadening the audience's understanding and motivating action. By placing certain elements in complementary focus—such as contrasting the fleeting nature of worldly pleasures with the permanence of the afterlife—the Imam expands the cognitive frame of the audience. This technique, often reinforced by direct or indirect citations of Qur'anic verses, serves not merely to inform but to move the listener from passive knowledge to active moral commitment. Focal chains mirror pragmatic continua, hierarchically organizing argumentative levels in Imam Ali's (AS) discourse. The letter exhibits sequences of focused elements that build upon one another in a logical cascade. For instance, a chain may begin with an observation about human weakness, move to a reminder of divine omniscience, and culminate in an ethical imperative. These focal chains reflect a hierarchical structuring of arguments, guiding the audience through ascending levels of understanding. Contrastive focus, via focalization, stabilizes argumentative meaning. Through the strategic use of contrastive particles and syntactic dislocation, Imam Ali (AS) creates sharp oppositions—between believer and unbeliever, virtue and vice, permanence and transience. This contrastive focus stabilizes meaning by eliminating ambiguity and reinforcing the binary moral cosmology that underpins the letter's message. Modal adjuncts reflect Imam Ali's (AS) epistemic commitment, either reinforcing or attenuating arguments. The use of modal expressions (e.g., "certainly," "perhaps," "indeed") reveals degrees of certainty and persuasive intent. Some modals strengthen assertions, communicating absolute conviction in divine justice or the reality of resurrection. Others attenuate assertions, introducing humility or acknowledging human limitation, thereby enhancing the Imam's credibility as a compassionate guide rather than a domineering preacher.

4.Conclusion

The Thirty-First Letter of Nahj al-Balagha exemplifies a rational, wisdom-oriented text that employs strategies compatible with Functional Grammar to elevate the audience's intellectual engagement, foster deep contemplation, and achieve persuasive argumentation. Imam Ali (AS) masterfully deploys interrogative focus, complementary focus, focal chains, contrastive focus, and modal adjuncts to construct a discourse that is simultaneously logically rigorous and spiritually transformative. The letter does not coerce belief but invites it through reasoned dialogue, emotional resonance, and moral clarity. It must be reiterated that while pragmatic philosophy's materialist and skeptical assumptions fundamentally conflict with Islamic epistemology, which affirms revelation, divine transcendence, and objective moral truth, the methodological tools of pragmatism—when properly delimited—remain valid for syntactic and textual analysis. By rejecting pragmatism's philosophical foundations while selectively adopting its analytical framework, this study demonstrates how Imam Ali's (AS) discourse transcends mere linguistic structure to cultivate profound moral and intellectual transformation. The Thirty-First Letter, therefore, stands not only as a religious document but as a timeless model of how language, when wielded with wisdom, can shape hearts and minds toward the highest ends. Future research might extend this pragmatic-linguistic approach to other letters or sermons in Nahj al-Balagha, or compare the argumentative techniques of Imam Ali (AS) with those of other classical moral philosophers from both Islamic and Western traditions.

فنون برهان‌ورزی در نامه سی و یکم نهج البلاغه بر اساس مؤلفه‌های نحو کارکردگرا

سید مهدی مسبوق^۱، فرشته شاهین^۲

smm@basu.ac.ir

shahin.fl397@gmail.com

۱. نویسنده مسئول، استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. رایانامه:

۲. دانش‌آموخته دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. رایانامه:

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۱۲/۱۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۲/۲۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۳/۱۰

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۳/۱۰

واژه‌های کلیدی:

نحو کارکردگرا،

سیمون دیک، احمد

المتوکل،

کاربردشناسی،

برهان‌ورزی،

نهج‌البلاغه.

انسان از زبان برای ارتباط و انتقال اندیشه بهره می‌گیرد و اهداف و اغراض خود را در قالب آن ساختار بندی می‌کند. پراگماتیک یا کاربردشناسی، کاربردهای ارتباطی زبان را در درجه نخست اهمیت قرار می‌دهد. یکی از کاربردهای زبان، متقاعد کردن مخاطب است که با تکیه بر تکنیک‌های برهان‌ورزی تحقق می‌یابد. این تکنیک‌ها، ساخت نحوی جمله-ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در میان نظریه‌های نوین دستوری، نحو کارکردگرای سیمون دیک و به تبعیت از او احمد المتوکل، تحت تأثیر پراگماتیک، رویکرد کاربردی به ساختار جمله‌ها دارد و نقش و اهداف کاربردشناختی آن را مد نظر قرار می‌دهد. پژوهش حاضر که با روش توصیفی تحلیلی سامان یافته، به دنبال آن است که کیفیت کارکرد احتجاجی مؤلفه‌های نحو کارکردگرا را مورد بررسی قرار دهد و میزان برهم‌کنشی که این مؤلفه‌ها با تکنیک‌های برهان‌ورزی را مشخص کند که برای نیل به این هدف، نامه سی و یکم نهج البلاغه را به عنوان پیکره پژوهش انتخاب نموده است. برآیند پژوهش نشان داد که کانون پرسشی در این نامه با شگرد استفهام هم‌پوشانی دارد و راهبردی برای نهادینه کردن باور در ذهن مخاطب است. کانون تکمیلی در سخن امام (ع) با استشهاد کلامی متناسب است و سازوکاری برای گسترش افق معنایی مخاطب و ترغیب او به عمل است. زنجیره کانونی، مشابه پیوستار کاربردشناختی است که این تکنیک، مراتب برهانی را از دیدگاه امام (ع) درجه بندی می‌کند. همچنین کانون مقابله از رهگذر فرآیند کانونی سازی، زمینه برهان‌ورزی کلام و تثبیت استدلال را فراهم می‌نماید. افزوده‌های وجهی در کلام امام (ع) نیز با توجه به درجه تعهد ایشان نسبت به وقوع رخداد، در تقویت یا تضعیف گزاره استدلالی نقش دارند.

استناد: مسبوق، سید مهدی، شاهین، فرشته (۱۴۰۵): فنون برهان‌ورزی در نامه سی و یکم نهج البلاغه بر اساس مؤلفه‌های نحو کارکردگرا: ادب عربی سال ۱۸، شماره

<https://doi.org/10.22059/jalit.2025.390918.612934>

۱، شماره پیاپی ۴۷، بهار - (۵۰-۲۵).

۱. مقدمه

جوامع بشری برای پیام‌رسانی و تعامل از زبان به عنوان مهمترین ابزار برقراری ارتباط بهره می‌گیرند تا به فهم مشترک از هستی و پدیده‌ها برسند. در یک ارتباط زبانی، دو قطب گوینده و شنونده با عالم ذهنی و اندیشه‌شناختی متفاوت، در ساحت و بافت سخن به هم مرتبط می‌شوند. گوینده تلاش می‌کند که نگرش و دریافت فردی خود را به مخاطب القا کند، در مقابل مخاطب هم بر اساس انگاره، شناخت و باورهای خود، نسبت به پیام گوینده موضع موافق یا مخالف می‌گیرد. در هر حال می‌توان گفت ارتباط کلامی با مبادله گفتار، ایجاد نگرش یا تغییر آن به عینیت می‌رسد. در میان رویکردهای زبان‌شناسی، کاربردشناسی^۱، کارکردهای ارتباطی زبان را در درجه نخست اهمیت قرار می‌دهد و زبان را در بافت کاربردی مطالعه می‌کند. به عبارت دیگر، کاربردشناسی تناسب اهداف گوینده با عبارت زبانی را مورد توجه قرار می‌دهد. این رویکرد معتقد است که معنا و اهداف و اغراض گوینده در ساختار کلام نهفته است. اگر یکی از کارکردهای زبان همسو کردن و متقاعد نمودن مخاطب باشد، مؤلفه برهان‌ورزی بر مدار سخن وارد می‌شود. می‌توان گفت برهان‌ورزی یا احتجاج، شگرد همراه کردن مخاطب است. به عبارت دیگر، برهان‌ورزی راهبرد اثرگذاری کلام، بر ذهن و شناخت مخاطب با هدف ایجاد باور یا تغییر در آن است. همچنین برهان‌ورزی، استفاده گوینده از امکانات زبانی است به گونه‌ای که مخاطب را به اقتناع سوق دهد. بر این اساس اهداف احتجاجی کلام بر ساخت نحوی جمله اثرگذار است. در میان نظریه‌های نوین دستوری، تئوری نحو کارکردگرای سیمون دیک و به تبعیت از او احمد المتوکل، نگاه کاربردی به ساختار جمله و اجزای پاره‌گفتار دارد و بر اساس اهداف کاربردشناختی و ابعاد گفتمانی، برای سازه‌های کلامی کارکردی متصور می‌شود که با اهداف گوینده ارتباط دارد. به این ترتیب شگردهای متکلم جهت تأثیرگذاری کلام در برهان‌ورزی با اهداف کاربردشناختی گوینده در نحو کارکردگرا، پیوند می‌خورد. پژوهش حاضر می‌کوشد با روش توصیفی تحلیلی، کیفیت کاربست تکنیک‌های برهان‌ورزی را در پرتو مؤلفه‌های نحو کارکردگرا مورد بررسی و تحلیل قرار دهد و برای این منظور نامه سی و یکم نهج‌البلاغه به عنوان پیکره پژوهش انتخاب نموده است تا از رهگذر آن به این پرسش پاسخ دهد که مؤلفه‌های نحو کارکردگرا تا چه میزان با تکنیک‌های برهان‌ورزی هم‌پوشانی دارند و کاربرد این تکنیک گویای کدام ویژگی در کلام امام (ع) است؟ نامه سی و یکم، وصیت امام علی (ع) خطاب به امام حسن (ع) و بلکه کل بشریت است که افزون بر ساخت‌های نحوی متناسب با اهداف کاربردی کلام، شامل مفاهیم مهمی چون تقوای الهی، پرورش شخصیت دینی، توحید، مرگ اندیشی، زوال دنیا و پایداری آخرت است که امام (ع) سعی دارند با اقامه برهان، مخاطب را به اندیشه و تفکر تشویق نمایند و در نهایت او

1. pragmatic

را به پذیرش و اقتناع سوق دهند. می‌توان گفت، راهبردهای برهان‌ورزی نامه سی و یکم نهج-البلاغه که مقوله‌ای کاربردشناختی است با جنبه کاربردی مؤلفه‌های نحو کارکردگرا، متناسب به نظر می‌رسد و زمینه این پژوهش را فراهم نموده است. شایان ذکر است که میانی پراگماتیسم و مفروضه‌های کاربردشناسی، بر بنیان‌های مادی استوار است و از طرفی متون مذهبی جنبه متعالی دارند؛ بنابراین با توجه به تعارض معرفتی نهج‌البلاغه با پراگماتیسم، در نگاه نخست، این پژوهش تناقض مفهومی-روش شناختی دارد. در پاسخ به این تضاد می‌توان گفت، میانی پراگماتیسم، مورد پذیرش نهج‌البلاغه نیست و این روش صرفاً، به عنوان ابزار بررسی نحوی و زبانی متن استفاده می‌شود. به عبارت دیگر، میانی پراگماتیسم فلسفی بر تردید و شک استوار است و با نظام معرفت‌یابی اسلامی قابل جمع نیست؛ لذا ضمن رد و طرد میانی شک‌گرایانه پراگماتیسم، روش بررسی و تحلیل کاربردی متغییرهای نحوی آن پذیرفتنی است.

۲. پیشینه پژوهش

نحو کارکردگرایی زبان عربی در ایران، تنها در سه مقاله مورد بررسی قرار گرفته است: همایونی و طهماسبی (Homayoni & Tahmasbi, 2019) در مقاله‌ای به معرفی میانی اولیه نحو کارکردگرا پرداخته‌اند.

همایونی (Homayoni, 2020) فاعل و مفعول در دستور کارکردگرا را بررسی کرده و بیان نموده است که این دو مؤلفه در تعیین نمای نقشی جمله از ظرفیت بالایی برخوردار هستند و ویژگی تصریفی و اشتقاقی زبان عربی در این امر مؤثر است. همایونی (Homayoni, 2020) مقوله‌های کاربردشناختی نحو کارکردگرا را با توجه به ساخت اطلاع‌لمبرکت بررسی کرده است. در جهان عرب نیز پژوهش‌های نسبتاً کم شماری در ارتباط با تطبیق نظریه بر متن، انجام گرفته است که عبارتند از:

درنونی (Dernouni, 2021) نقش‌های معناشناختی، نحوشناختی و کاربردشناختی آیات سوره مریم را استخراج نموده است که براساس آن هر دو نوع کانون در ساختار سوره وجود دارد. همچنین نقش منادا پرکاربرد است. صیهود (Sayhoud, 2022) در پژوهشی تطبیقی انواع کانون را در شعر احمد مطر بررسی کرده و معتقد است نحو کارکردگرا الگوی مناسبی برای تطبیق بر شعر معاصر است. در خصوص مطالعه زبانی و سبکی نامه سی و یکم نیز که پیکره پژوهشی این تحقیق است، تنها یک پژوهش صورت گرفته: قائمی و علی کرمی، Ghaemi & Alikarami (2014) سبک نامه را از نظر لایه نحوی بررسی کرده‌اند و بسامد بالای وجه امری و معرفتی را عامل سبک ساز و تمایز دهنده متن این نامه می‌دانند. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، تاکنون به جنبه کاربردشناختی مؤلفه‌های نحو کارکردگرا پرداخته نشده است. همچنین راهبردهای برهان-ورزی در نامه سی و یکم نهج‌البلاغه، مورد بررسی قرار نگرفته است؛ بنابراین موضوع پژوهش

پیش‌رو که بررسی و مطالعه کارکرد برهانی مؤلفه‌های نحو کارکردگرا و تحلیل شگردهای احتجاجی نامه سی و یکم نهج البلاغه است، در نوع خود بدیع به شمار می‌رود.

۳. انگاره دستوری نحو کارکردگرا

نظریه نحو کارکردگرا^۱ یک دستور زبان کاربردی و تحت تأثیر رویکرد زبانشناسی نقشگرا است. بر اساس دیدگاه نقشگرایی، گزاره‌های زبانی ابزاری هستند که برای تحقق هدف ارتباطی مشخصی استفاده می‌شوند و متناسب با بافت و اهداف کاربردی ساخته می‌شوند. «نحو کارکردگرا نیز ویژگی عبارت زبانی را به نحوه استفاده از آن مرتبط می‌داند.» (Simon.c.Dic.1997:13) بنابراین کاربرد بعد اصلی نظریه نحو کارکردگرا است که خود کاربردشناسی «با تکیه بر سه عنصر گوینده، مخاطب و بافت متن، برای نیل به مقصود گوینده به تفسیر گفته می‌پردازد». (Shahbazi, 2024, p. 72) به بیان دیگر، بررسی اهداف گوینده و تحلیل سطوح مختلف زبانی او در بافت و سیاق معین موضوع اصلی کاربردشناسی است. (Masboogh, Zolfighari, 2024, p. 5)

«نحو کارکردگرا در سال ۱۹۷۸ میلادی توسط زبان شناس هلندی؛ سیمون دیک پایه‌گذاری شد سپس به واسطه زبانشناسان عرب؛ از جمله احمد المتوکل به کشورهای عربی راه یافت.» (Mohammed, 2022, p. 6839)

المتوکل؛ زبانشناس مراکشی تئوری نحو کارکردگرای سیمون دیک را از نظر شروط نظریه‌پردازی و قابلیت الگوسازی راهبردی مناسب و کاربردی دانست و آن را برای ارائه نظریه‌ای موفق و منطبق با ساختار زبان عربی بومی سازی نمود.

نحو کارکردگرای عربی، تلفیقی از نظریه‌های زبانی: دستور ارتباطی^۲، دستور حالت^۳، نقشگرایی^۴ و نظریه فلسفی کنش‌گفتاری^۵ است و المتوکل از اندیشه زبانشناسان کلاسیک؛ اعم از بلاغیان و نحویان بهره برده است. (Al-Moutaouak, 1985, p. 10)

هرگزاره به تبعیت زبانشناسی کلاسیک از مسند و مسند الیه تشکیل می‌شود که این دو مفهوم با برچسب محمول و موضوع در نحو کارکردگرا نامگذاری می‌شوند. بر اساس نحو کارکردگرا، هر گزاره از پیوند سه ساختار تولید و به بازنمون آوایی می‌رسد: ۱- ساختار حمل، ۲- ساختار نقش و ۳- ساختار سازه.

1. FG : functional grammar

2. relational grammar

3. case grammar

4. functionalism

5. speech acts

مجموع ساختار حمل و نقش، ژرف ساخت گزاره است و واژگان و عبارات با سازوکارهای صرفی و نحوی، در قالب ساختارِ سازه ظاهر می‌شود و در نهایت به کمک مرحله خوانش به عنوان گفتار جاری می‌شود.

نحو کارکردگرا، پاره گفتار را در سه لایه تحلیل می‌کند:

۱- نقش‌های معناشناختی

۲- نقش‌های نحوشناختی

۳- نقش‌های کاربردشناختی

۱- **سطح معناشناختی:** ساختار حمل است که از محمول^۱ و حدود^۲ تشکیل شده است:

۱-۱- **محمول:** بر رخدادهای دلالت می‌کند. رخدادهای چهار نوع است: کنش^۳، حادثه^۴، وضعیت^۵ و حالت^۶.

۱- عمل: شرب محمد لبناً.

۲- حادثه: فتحت الريحُ الباب.

۳- وضعیت: محمدُ جالسٌ فوق الأريكة.

۴- حالت: محمدٌ فرحٌ. (Al-Moutaouak, 1985:13)

۱-۲- **حدود:** بازنمون شرکت کنندگان در رخدادهای^۷ و به موضوعات^۸ و افزوده‌ها^۹ تقسیم می‌شود.

۱-۲-۱- **موضوع:** موضوعات حدود اصلی و ضروری جمله هستند. مثال: «شرب محمد لبناً»، شرب: محمول فعلی، محمد: موضوع^۱، لبناً: موضوع^۲.

۱-۲-۲- **افزوده:** عناصری از جمله که در تعیین موقعیت رخداد به عنوان ابزار، زمان و مکان کاربرد دارند و عنصر اصلی تشکیل رخداد نیستند. مثال: در جمله «درّس الأستاذ العربیة فی الصف صباحاً» تنها توصیف کننده موقعیت زمانی و مکانی هستند. (Moutaouak, 1986, p.32) (Al) با توجه به نوع رخداد و ظرفیت محمول حدود جمله اعم از موضوعات یعنی حدود اصلی و افزوده‌ها یعنی حدود فرعی، هر کدام کارکردی دارند که همان نقش‌های معناشناختی است:

1. predicate
2. terms
3. actions
4. process
5. position
6. state
7. role
8. arguments
9. satellites

کنشگر، تجربه گر، کنش پذیر، پذیرنده، گیرنده، بهره ور، هدف، ابزار، خاستگاه، جایگاه، علت، مصاحبت. ساختار حمل؛ سطح معناشناختی، زیربنای ساختار نقشی یعنی لایه نحوشناختی و لایه کاربردشناختی است.

۲- **سطح نحوشناختی:** نقش های نحوی تنها دو نقش فاعل^۱ و مفعول^۲ هستند. فاعل در درجه اول به سازه حامل نقش کنشگر/تجربه گر و ملحقات آن؛ یعنی نیرو، وضع پذیر و حالت-پذیر اسناد داده می شود و چنانکه این سازه ها در جمله نبودند به وابسته های زمان، مکان تعلق می گیرد. (Al-Moutaouak, 1985, p. 23)

۳- **سطح کاربردشناختی:** با توجه به بافت، موقعیت ارتباطی و اندوخته شناختی شرکت-کنندگان در گفتگو و اهداف آنها، نقش های کاربردشناختی تعیین می شوند. این نقش ها با توجه به اینکه درون حمل یا بیرون حمل هستند به دو دسته نقش های درونی و نقش های بیرونی تقسیم می شوند:

۳-۱- نقش های درونی

۳-۱-۱- **کانون^۳:** سازه یا جمله ای که اطلاعات جدید، تصحیحی و یا مورد تأکید را منتقل می کند.

بر اساس نوع اطلاعاتی که گوینده با توجه به بافت و انگاره های ذهنی بر مخاطب عرضه می کند، کانون دو نوع است:
کانون جدید و کانون مقابله.

الف: کانون جدید: «سازه و یا ساختار حملی که حاوی اطلاعات جدید است و شنونده نسبت به آن نا آگاه است و یا اینکه گوینده در قالب پرسش آن را بیان می کند». (Al-Moutaouak, 1986, p.130)

أ- متی عاد محمد من السفر؟

ب- عاد محمد من السفر البارحة.

بنابراین خود کانون جدید دو نوع است؛ کانونی که هدف از آن خبر دادن به مخاطب است و گوینده می خواهد به اندوخته ذهنی شنونده مطلبی را بیفزاید که این نوع کانون تکمیلی است و نوع دیگر که گوینده از مخاطب اطلاعاتی را درخواست می کند که کانون طلبی است.

ب: کانون مقابله: کانون مقابله یا کانون تقابلی «سازه یا جمله ای که بیانگر اطلاعات مورد تردید یا انکار مخاطب است». (Al-Moutaouak, 1985, p.29)

1. subject
2. object
3. focus

در واقع کانون مقابله، تقابل میان اندوخته شناختی گوینده با اندوخته شنونده است. (Zighed, 2015, p. 136)

ت- البارحة عاد محمد من السفر (لا اليوم).

ث- عن مقالته حدثني محمد البارحة (لا عن كتابه).

در سازو کار زبان عربی، ساخت کانون مقابله جمله، در قالب جمله «إنما» و «نفي + إلا» و جمله‌های تأکیدی با «إن» قد بیان می‌شود. (ibid, p. 196)

۳-۲-۱- محور^۱: «سازه درون حمل که موضوع گفت و گو است». (Al-Moutaouak, 1985, p. 69)

أ- متى رجع محمد؟

ب- رجع محمد البارحة.

۳-۲- نقش‌های بیرونی

۳-۲-۱- مبتدا^۲: آغاز یا مبتدا، سازه و یا عبارتی است که گفتمان به آن تعلق دارد، تعیین کننده زمینه گفتمان است و حمل به آن اسناد داده می‌شود و باید در اندوخته شناختی و جزء پیش‌انگاشت شرکت کنندگان در گفتگو باشد:

أ- الشجرة، تساقطت أوراقها.

صرف وجود معرفه به الف و لام شایستگی کاربردشناختی برای مبتدا شدن ندارد؛ مگر اینکه مخاطب با توجه به موقعیت سخن بداند که منظور گوینده کدام درخت است؛ به بیان دیگر این پیشابند الف و لام نیست که به سازه شایستگی مبتدا بودن می‌بخشد؛ بلکه اندوخته شناختی شنونده تعیین کننده است.

۳-۲-۲- دنباله^۳: سازه‌ای که حامل اطلاعاتی افزون بر اطلاع داخل حمل یا مغایر با آن است. دنباله خود اطلاعی است که یکی از اطلاعات درون حمل را توضیح می‌دهد، اصلاح می‌کند یا آن را رد می‌کند:

الف: **دنباله توضیحی**: گوینده اطلاعاتی را به مخاطب عرضه می‌کند، سپس چون آن را ناکافی می‌بیند، یک توضیح اضافه می‌کند. أ- أخوه مسافرٌ، محمد. محمدٌ برای توضیح و رفع ابهام از ضمیر «هاء» افزوده شده است.

ب: **دنباله اصلاح**: گوینده اطلاعاتی را به شنونده می‌دهد، سپس می‌اندیشد که آن دقیقاً مقصود مورد نظر او نبوده است؛ بنابراین سازه‌ای با هدف اصلاح به پایان گفتار خود اضافه می‌کند: ب- ساءنی محمد، سلوکه.

1. topic
2. theme
3. tail

ج: دنباله تصحیح: متکلم اطلاعاتی را به مخاطب می‌دهد، سپس متوجه می‌شود که اشتباه بیان کرده است؛ به همین منظور سازه درست را در انتهای گزاره می‌آورد: ج- قابلیت الیوم علیاً، بل محمداً.

۳-۲-۳- منادا^۱: نقشی است که به سازه فراخوانده در یک موقعیت ارتباطی اسناد داده می‌شود و در تعیین رخداد اثری ندارد. (Al-Moutaouak, 1985, p.161)

نحو کارکردگرا بر اساس نقش‌های کاربردشناختی، پنج ساخت برای انواع جمله معرفی می‌کند:

۱. ساخت ابتدایی: مبتدا+ [ساختار حمل].

۲. ساخت دنباله‌دار: [ساختار حمل]+ دنباله.

۳. ساخت کانونی.

۴. ساخت محوری.

۵. ساخت ندایی. (Boudia, 2013, p.263)

شایان ذکر است که مقوله برهان‌ورزی^۲ خود یکی از مباحث کاربردشناسی است که در سال ۱۹۷۳ میلادی، دیکرو؛ زبانشناس هلندی آن را به عنوان سازوکارهای زبانی که گوینده جهت اقناع مخاطب به بکار می‌گیرد، وضع نمود. این نظریه باور رایج "ما سخن می‌گوئیم تا تأثیر بگذاریم" را نقطه آغاز خود قرار می‌دهد و معتقد است که زبان ذاتاً ابزار متقاعد سازی است. (Al-Azaavi, 2006, p.14)

بنابراین برهان‌ورزی، بهره‌جویی گوینده از توانش زبانی است؛ به گونه‌ای که شنونده را مجاب به همگرایی و ائتلاف با خود کند. گوینده با توجه به بافت و پیش‌فرض‌های شناختی از سازوکارهای زبانی استفاده می‌کند تا با قطعیت بیشتر بر شنونده غلبه نماید. از جمله امکانات زبانی ابزارهای نحوی هستند که چگونگی کاربست آن در گفتار می‌تواند ارمغان سخن را به شگردهای مختلف دستخوش خود قرار دهد و مخاطب را به اقناع برساند. بر این اساس ابزارها و متغیرهایی دستوری نحو کارکردگرا می‌تواند جنبه استدلالی کلام را به عنوان یکی از مباحث کاربردشناسی آشکار سازد.

۴. تحلیل تطبیقی کارکرد احتجاجی مؤلفه‌های نحو کارکردگرا

از جمله مهمترین متغیرهای نحوی در دستور کارکردگرا، کانون است. کانون به عنوان ساخت اطلاع، بخش قابل توجه ارتباط بین گوینده و شنونده است. گوینده می‌تواند به شگردهای مختلف، از انواع مختلف کانون در جهت تأثیرگذاری کلام خود بر شنونده بهره گیرد:

۴-۱- کانون پرسشی و راهبرد استفهام

1. vocative

2. argumentation

کانون پرسشی یک ساخت استفهومی با هدف طلب آگاهی است که از سوی گوینده مطرح می‌گردد. گاهی گوینده پرسشی را بیان می‌کند که خود به پاسخش واقف است. در واقع هدف او تثبیت آن پاسخ و اقرار گرفتن از مخاطب است. «استفهام، از مهمترین ساختارهایی است که می‌تواند سخن را در جهت برهان‌ورزی سوق دهد، مشروط بر اینکه پرسشگر از پاسخ سوال آگاه باشد. به تعبیر دیگر پرسش از کارکرد خود خارج شود و در جهت تأثیرگذاری و باورپذیری مخاطب مطرح شود.» (Zolfaghari et al., 2020, p. 140)

در نامه سی و یکم امام (ع) در توصیه به تقوای الهی می‌فرماید: «وَأَيُّ سَبَبٍ أَوْثَقُ مِنْ سَبَبِ بَيْنِكَ وَبَيْنَ اللَّهِ إِنْ أَنْتَ أَخَذْتَ بِهِ!»: در این گفتار، پرسش چه اسبابی مطمئن‌تر از ریسمان الهی است؟ از نوع تقریری است. هدف امام (ع) تدبیر و اندیشیدن مخاطب در پاسخ است تا اقرار نماید که هیچ پیوندی به اندازه ارتباط خداوند با بنده استوار نیست. چون پاسخ آن نوعی اقرار کردن است، می‌تواند زمینه برهان‌ورزی را فراهم نماید؛ ابتدا مخاطب در پاسخ اندیشه می‌کند و بعد به پاسخی می‌رسد که همان صورت سؤال است. اگر این کانون در قالب خیر مستقیم ذکر می‌شد، ذهن مخاطب به تدبیر و تأمل سوق داده نمی‌شد و به طور گذرا ساخت اطلاعی را دریافت می‌کرد و به مراتب از تأثیرگذاری کمتری برخوردار می‌شد. امام (ع) با بکارگیری یک ساخت کانون پرسشی با هدف اقرار مخاطب، ریسمان الهی؛ تقوا را ارزش می‌داند و زمینه پذیرش و باورپذیری آن را در مخاطب فراهم می‌کند.

۴-۲. کانون تکمیلی و شگرد استشهاد کلامی

یکی از راهبردهای تقویت برهان، بهره‌گیری از سخنانی است که گوینده آن از مقبولیت عمومی و جایگاه اجتماعی برخوردار است. «بکارگیری متونی که قدرت غلبه بر مخاطب را دارا هستند؛ مانند احادیث دینی و سخن رهبران اجتماعی که گوینده آن از طرف شنوندگان پذیرفته شده است، اقناع مخاطب را در پی دارد.» (Alsoyent, p.10)

با وجود اینکه همه سخنان امام علی (ع) به عنوان رهبر دینی، امام معصوم و راهنمای بشریت شامل این راهبرد احتجاجی می‌شود؛ اما مقصود دقیق‌تر عبارتهایی است که امام (ع) در قالب یک ساخت کانون تکمیلی، اطلاعی به مخاطب می‌دهند که برای جلب اعتماد او تجربه خود را به عنوان منبع معرفی می‌کنند، ایشان افزون بر آگاهانند، قصد دارند شنونده را ترغیب به عمل کنند و یک باور را در او نهادینه سازند. «وَعَوِّذُ نَفْسَكَ التَّصَبُّرَ عَلَى الْمَكْرُوهِ، وَبِعَمَّ الْخُلُقُ التَّصَبُّرُ فِي الْحَقِّ!»: امام (ع) ضرورت صبوری در برابر سختی‌ها را به مخاطب توصیه می‌نماید، برای پذیرش این خصلت، شنونده نیاز به دلیلی دارد که قانع شود؛ بنابراین ایشان تجربه خودشان را به عنوان امام و رهبر جامعه دلیل محکم و قاطعی می‌دانند که مخاطب را در جهت اقناع سوق می‌دهد. در مقابل شنونده هم استدلال امام (ع) که می‌فرماید: پسندیده‌ترین اخلاق صبر پیشگی در راه حق است را باور دارد؛ با این ذهنیت و پیش‌فرض که گوینده، امام معصوم و انسان برتر

هستند. نمونه دیگر شگرد استشهاد برهان وری، در هشدار به تکیه کردن به آرزوها است: «وَأَيَّاكَ وَالْآتِكَالَ عَلَى الْمُئِي فَإِنَّهَا بَضَائِعُ الْمَوْتَى»: امام (ع) شنونده را از تکیه به آرزو منع می کند و هدف او هوشیاری مخاطب و تشویق او به بهره جویی از عقل و استفاده فرصت های زندگی است. بر اساس استدلال امام (ع)، آرزو سرمایه مردگان است و کالایی است که از آنان به ارث رسیده و به صاحب خود وفا نکرده است. مخاطب با این استنباط و نتیجه گیری ضمنی که در کلام امام معصوم گنجانده شده، سخن را می پذیرد.

۴-۳. زنجیره کانونی و راهبرد پیوستار کاربردشناختی

زنجیره کانونی، مجموعه ای از عبارات است که در پی هم آورده شده و به هم عطف داده می شوند. می توان گفت زنجیره کانونی، جمله های همپایه هستند که بین آنها رابطه تباین و تعارض و یا توافق و توازی وجود دارد. اگر این توالی جمله ها در مسیر احتجاج ضمنی و تدریجی حرکت کند، یک راهبرد برهان ورزی است. در این پژوهش، اصطلاح «پیوستار کاربرد شناختی»، به عنوان برابرنهاد پراگماتیسم یا تابع اتصالی انتخاب شده است. «اساس و مبنای احتجاج با راهبرد پراگماتیسم، رابطه سبب و مسبب میان جمله های مقدمه و نتیجه است.» (Banu Hashim, 2014, p. 71) در نحو کارکردگرا اگر بین فعل جمله های کانونی که در هم تنیده می شوند؛ یعنی ساخت هایی که مفهوم عبارات آن به هم آمیخته است، نوعی وابستگی و ارتباط تابع و متبوع باشد، این گونه ساخت ها زمینه ساز گفتمان احتجاجی است. (Zighed, 2015, p.147-150) زنجیره کانون احتجاجی، یک توالی استنتاجی از جمله ها است که تعدادی ساخت کانونی به عنوان برهان مطرح می شوند و در ادامه، جمله های کانونی دیگری با حروف پیوند ساز به عنوان نتیجه به آنها گره می خورد. البته ممکن است در مواردی ساخت کانونی که نتیجه است، مقدم بر کانون علت بیاید.

۴-۳-۱. پیوندهای علی و معلولی

زبان عربی دارای تعداد زیادی حرف پیوند و عامل برهان ورزی است که این عوامل، دو یا چند پاره گفتار را که با هم رابطه برهانی دارند، به هم پیوند می دهند. تعریف این حروف و عوامل، تنها با ارجاع به ارزش استدلالی آنها ممکن است. بل، لکن، حتی، الفاء، إن، اللام، إذ. از جمله این عوامل هستند. (Al-Azaavi, 2006, p.26)

در ادبیات نحو کارکردگرا گفته می شود، این عوامل بین یک فعل هسته؛ مرکزی (سبب) و یک فعل تابع؛ پیرو (نتیجه) پیوند برقرار می کنند، همچنین قید تناظر بر پیوند پاره گفتارهای علی و معلولی حکم می کند؛ به این معنا که پاره گفتار علت با پاره گفتاری که معلول آن است، باید تناسب منطقی داشته باشند و ارتباط معنایی و استدلالی، به تدریج حاصل شود. (Al-Moutaouak, 2009, p.26) پیوندهای علی و معلولی در نامه سی و یکم، شمار زیادی از ساخت های کانونی را به هم مرتبط می کند. این حروف افزون بر کارکرد انسجام آفرینی و ایجاد تسلسل

کانونی، بیانگر نقش سازنده گزاره‌های استدلالی است که در کلام امام (ع)، ماهیت برهان‌ورزی دارند.

بل

بل حرف اضراب و انتقال است؛ اضراب به معنی نادیده انگاشتن جمله پیش از بل از دید گوینده و انتقال به جمله پس از آن است. همچنین بل بیانگر تعارض و تضاد بین دو جمله است؛ به این معنا که جمله دوم، قدرت برهانی جمله اول را تضعیف و رد می‌کند و از سطح آن می‌گذرد. (Azaavi, 2006, p.61)

نمونه پیوند استنتاجی با حرف بل در نامه سی و یکم، سخنی است که امام (ع) گناهکار را به توبه دعوت می‌کنند، و رحمت پروردگار در قبال توبه‌کننده را با دلایلی که یکی از آن‌ها از قبلی قوی‌تر است ذکر می‌نماید. امام (ع) از استدلال ضعیف به استدلال قوی انتقال می‌یابند تا به تدریج، مخاطب را به باورپذیری رحمت پروردگار متقاعد سازد:

«وَلَمْ يُشَدِّدْ عَلَيْكَ فِي قَبُولِ الْإِنَابَةِ، وَلَمْ يُنَاقِشْكَ بِالْجَرِيمَةِ، وَلَمْ يُؤَيِّسْكَ مِنَ الرَّحْمَةِ، بَلْ جَعَلَ نُزُوعَكَ عَنِ الذَّنْبِ حَسَنَةً»: قدرت استنتاجی سه پاره‌گفتار مقدم بر بل، در یک مرتبه است که با حرف واو به هم متصل شده‌اند. امام (ع) در ادامه برای انتقال از این مراتب قیاسی که جمله‌های کانونی هستند، حرف بل را به کار برده‌اند؛ گوئی اضراب نموده و برای اثبات معنای رحمت خداوند، دلایل قبل را نادیده انگاشته‌اند و دلیل قوی‌تری ذکر می‌کنند که درجه برهان‌ورزی بالاتری برخوردار است؛ خداوند دست کشیدن از گناه را هم حسنه به شمار می‌آورد، این برهان برای اقناع مخاطب دلیل محکم‌تری است که او می‌تواند با تدبر و تعمق درجه والای مهربانی خداوند را انگیزه و دلیل محکمی برای پیوند دوباره با خدا در نظر گیرد و قانع شود و تصمیم به توبه گیرد. برهان‌های پیش از بل در درون برهان بعد از آن قرار می‌گیرند؛ به عبارت دیگر خداوندی که ترک معصیت را حسنه حساب می‌کند، روشن است که در پذیرش توبه سختگیری نمی‌کند، از گناه صرف نظر می‌کند، آن را نادیده می‌انگارد و انسان را نا امید نمی‌سازد.

حتی

یکی دیگر از حروف پیوندساز «حتی» است که جمله بعد از آن ساخت اطلاع جدیدی است که در درون خود یک برهان را می‌گنجاند.

حتی پیوند ثبوتی است که دو برهان قبل و بعد از آن با یکدیگر همخوانی دارند و تعارضی میان آن‌ها وجود ندارد. تنها تفاوت این است که برهان جمله بعد از حتی بیشتر از جمله قبل از آن است. (Zolfaghari et al., 2020, p. 143)

«وَوَجَدْتُكَ بَعْضِي، بَلْ وَجَدْتُكَ كُلِّي، حَتَّى كَأَنَّ شَيْئًا لَوْ أَصَابَكَ أَصَابَتِي»: امام (ع) مراتب دلسوزی خود را با توالی چند کانون استدلالی بیان می‌کنند تا مخاطب را به اقناع رهنمون نمایند. در برهان اول می‌فرمایند تو پاره‌ای از وجودم هستی سپس با بل اضراب از این برهان به برهان

قوی تری منتقل می شود و برهان قبلی را لغو می نماید؛ بلکه تو همه وجود هستی. در پاره گفتار بعدی حتی حرف پیوند است، عبارت بعد از حتی از نظر قدرت احتجاجی قوی تر است که میزان دلسوزی و احساس مسئولیت امام را اثبات کند که می فرماید: «كَأَنَّ شَيْئًا لَوْ أَصَابَكَ أَصَابَتِي». با وجود عبارت بعد از حتی، نه تنها برهان قبلی نادیده انگاشته نمی شود؛ بلکه این استدلال ها، تثبیت معنایی نیز پیدا می کنند. به عبارت دیگر جمله «وَجَدْتُكَ كَلِّي» با پیوند جمله حتی که بالاترین مرتبه برهانی است، شنونده را متقاعد می کند که امام (ع) دلسوز او است.

فاء

فاء به عنوان حرف پیوند استدلالی، فعل پیرو (نتیجه) را به فعل پایه (علت) عطف می دهد. عبارت بعد از فاء نتیجه گیری عبارت پیش از آن است. امام (ع)، در قسمت های متعدد نامه، از این سازوکار برهانی استفاده کرده اند. به عنوان نمونه، ایشان در پاره گفتار مربوط به تناسب میان موضوع ضرورت تناسب میان توانایی فردی و میزان مسئولیت است که با ذکر دلیل به میانه روی در عمل توصیه می کنند:

«فَلَا تَحْمِلَنَّ عَلَى ظَهْرِكَ فَوْقَ طَاقَتِكَ، فَيَكُونَ ثِقْلٌ ذَلِكَ وَبِالْأَعْلَى كَ»: انجام کار بیش از حد توان، طاقت فرسایی فرد را در پی دارد. امام (ع) بی تابی و رنج فرد در انجام وظایف سنگین و دشوار را نتیجه عدم توجه به ظرفیت شخصی می داند و از مخاطب می خواهند که ظرفیت خود را بشناسد و بسنجد و در پذیرش مسئولیت افراط نکند که خسته و بی انگیزه شود. امام (ع) با اقامه این برهان، زمینه استنباط منطقی مخاطب را فراهم نموده تا تفهیم شده و اعتدال در پی گیرد. همچنین در جای دیگری از نامه امام (ع) در باب آئین دوست یابی، مخاطب را از دوستی با دشمن دوست منع می کنند؛ چرا که این عمل رنجش و دشمنی کردن دوست را پی دارد: «لَا تَتَّخِذَنَّ عَدُوَّ صَدِيقِكَ صَدِيقًا فَتُعَادِيَ صَدِيقَكَ»: دشمنی کردن با دوست و از دست دادن او، معلول به دوستی گرفتن دشمن اوست. بین این حجت و دلیل، فاء به عنوان پیوند عمل کرده و به وسیله آن نتیجه ذکر شده است. همچنین فاصله ای که از کاربرد حرف فاء استنباط می شود، می تواند گویای فاصله زمانی میان عمل و نتیجه باشد.

حرف پیوند واو

نام آشنا ترین و اصلی ترین حرف پیوند میان سازه های کلامی، حرف «واو» است که ساخت های کانونی مستقلی را به هم متصل می کند که به صورت موازی، معنایی را تثبیت می کنند. به عبارت دیگر؛ حرف پیوند واو، ساخت های همپایه را به یکدیگر ربط می دهد. «واو» به عنوان یکی از حروف ربط، می تواند کارکرد احتجاجی داشته باشد و بیانگر سازوکار برهانی باشد. افزون بر اینکه واو، عبارت های یک گفتمان را به عنوان ساختاری احتجاجی، منسجم می کند و تکامل می -

بخشد. (Al-Shahri , 2004, p.472)

نمونه واو پیوند در برهان ورزی گفتار امام (ع) در اثبات مفهوم توحید است:

«وَأَعْلَمُ يَا بُنَيَّ أَنَّهُ لَوْ كَانَ لِرَبِّكَ شَرِيكٌ لَأَتَّكَرْتُ رُسُلَهُ، وَلَرَأَيْتَ آثَارَ مُلْكِهِ وَسُلْطَانِهِ، وَلَعَرَفْتَ أَعْمَالَهُ وَصِفَاتِهِ، وَلَكِنَّهُ إِلهٌ وَاحِدٌ كَمَا وَصَفَ نَفْسَهُ»:

در این گفتار عقلانی، سه ساخت کانونی متصل به عنوان حجت و مقدمه ذکر شده‌اند که هر سه از نظر درجه برهانی، در یک مرتبه قرار می‌گیرند. این جمله‌های همپایه، به یک اندازه در اثبات یگانگی خداوند نقش ایفا می‌کنند؛ هیچ غرضی باعث نادیده انگاشتن یا تضعیف غرض پیش از خود نمی‌شود؛ بلکه همه در یک راستا و هم‌رتبه احتجاج را به سمت استنتاج و اقناع پیش می‌برند. وجود فرستادگان، آثار ملک، و مطلق صفات و افعال، تنها ویژه خداوند است، در نتیجه خداوند بی‌همتا است. این زنجیره قیاسی هم‌ساخت موازی، مخاطب را به اقناع سوق می‌دهد. نکته قابل توجه در مورد حروف پیوند بل، حتی، فاء، واو، این است که این ساخت‌های همپایه، کانون تکمیلی هستند که با ذکر آن‌ها توسعه کانونی و افزایش معنا، حاصل می‌شود.

إِنْ

گاهی گوینده سخنی می‌گوید که نیاز به توجیه دارد یا باعث ایجاد پرسش در ذهن مخاطب می‌شود. در این صورت متکلم با استفاده از یک پیوند تعلیلی، سخن دیگری در راستای توجیه و تفسیر کلامش بیان می‌کند. *إِنْ* از جمله پیوندهایی است که در آغاز جمله برهان قرار می‌گیرد، مفهوم جمله پیش از خود را با استدلال تأکید می‌کند، و آنرا عقلانی جلوه می‌دهد. *إِنْ* به عنوان یک حرف پیوند پرکاربرد در کلام امام (ع) است، به عنوان نمونه ایشان ضرورت کرامت را اینگونه بیان می‌کنند:

«وَأَكْرِمُ نَفْسَكَ عَنْ كُلِّ دَنِيَّةٍ وَإِنْ سَأَقْتَكَ إِلَى الرَّغَائِبِ، فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَاضَ بِمَا تَبَدَّلُ مِنْ نَفْسِكَ عَوْضًا»: کرامت نفس و خویشنداری در برابر پلیدی‌ها در هر شرایطی ارزش است، هر چند که پلیدی سبب نیل به خواسته‌ها گردد. وجوب این امر در عبارت *إِنْ* که بیانگر برهان است، توجیه می‌شود تا مخاطب به اقناع سوق داده شود، با ذکر این دلیل استوار، مخاطب به ارجمندی نفس خویش آگاه می‌شود و برای حفظ کرامت نفس رغبت می‌یابد. بر اساس استنباط امام (ع)، هرگز ارزش خواسته به دست آمده، با بهای کرامت و عزت از دست رفته برابری نمی‌کند. با این راهبرد احتجاجی زمینه تدبر مخاطب فراهم می‌شود و به طور ضمنی نتیجه می‌گیرد که ارزش کرامت نفس از هر چیز ارزنده‌تر است. عبارت بعد از *إِنْ* به عنوان یک حجت قاطع، در قالب کانون مقابله ساختار بندی شده است. تأکیدی که در کانون مقابله هست، حجت را بر شنونده تمام می‌کند. در نمونه دیگر، امام (ع) واگذاری امور به خداوند را یک اصل و علت برای رسیدن به آرامش معرفی می‌نمایند و با استفاده از راهبرد *إِنْ* کلام خود را با منطق توجیه می‌کنند:

«وَأَلْجِئُ نَفْسَكَ فِي أُمُورِكَ كُلِّهَا إِلَى إِلَهِي، فَإِنَّكَ تُلْجِئُهَا إِلَى كَهْفِ حَرَبِزٍ، وَمَنْعِ عَزِيرٍ»:

امام (ع) برای اینکه مخاطب را تشویق کنند که تمام امور خود را به خداوند واگذار نماید، سپردن امور به خداوند را به عنوان دلیل ذکر می‌کنند که در این صورت انسان در پناهگاهی وارد می‌شود

که هیچ چیز آن را تهدید نمی‌کند. مخاطب با شنیدن این برهان، می‌تواند تفسیر کند که تنها با این عمل می‌تواند آرامش روانی خود را تضمین نماید و هراسی به دل راه ندهد. واگذاری کارها به خداوند، نتیجه نهایی است که از جمله این حاصل می‌شود. مخاطب جمله بعد از این را به عنوان تفسیر و تعلیل مفید و عقلانی در نظر می‌گیرد، اطمینان کسب می‌کند و برای سپردن امور به خداوند رغبت می‌یابد.

۴-۴. کانونی سازی و تثبیت برهان

کانونی سازی فرآیندی است که از رهگذر آن، گوینده نوع خاصی از اطلاعات را تأکید می‌کند و برای این هدف کلام را در قالب خاصی صورت‌بندی می‌نماید و از برخی قیده‌ها بهره می‌گیرد تا مفهومی را برجسته‌تر سازد. از جمله ساختارهای کانونی سازی شده در قالب جمله:

۴-۴-۱. ساخت اطلاع استدلالی با سازه آغازین انما

انما از جمله قیدهایی است که در موقعیتی به کار می‌رود که گوینده با مشاهده تردید و یا بی-توجهی مخاطب به یک مفهوم، آن را در ساختار کلام وارد می‌کند. در نامه سی و یکم، امام (ع) لزوم امر مهم تربیت اسلامی در سن جوانی را با روش کانونی‌سازی در قالب جمله انما و ساختار کانون مقابل به برجسته می‌کنند.

مخاطب ایشان هر فردی است که وظیفه تربیت جوانان را بر عهده دارد و ممکن است در انجام این وظیفه کوتاهی کند؛ بنابراین امام (ع) و جوب اقدام در این زمینه را گوشزد می‌نماید: «وَإِنَّمَا قَلْبُ الْوَالِدِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أَلْقَى فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ. فَبَادَرْتُكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَقْسُو قَلْبُكَ.» امام (ع) برای ترغیب مخاطب جهت تربیت به موقع، افزون بر به کارگیری تمثیل که خود زمینه اقناع و احتجاج را فراهم می‌کند، در قالب کانون مقابل و ساخت اطلاع تأکیدی، نتیجه تربیت در سن جوانی را مشخص می‌کنند و با قالب‌بندی ادله، اثبات می‌نمایند که فقط در این برهه است که قلب پذیرنده است و شخصیت به سهولت شکل می‌گیرد.

تصورسازی علت از منظر امام (ع) به این ترتیب است؛ قلب جوان همانند زمین بدون کشت است؛ در نتیجه هرآنچه در آن کاشته شود پذیرا است و بارور می‌شود. به عبارت دیگر، پذیرنده بودن قلب جوان حجت است که نتیجه آن ترغیب به اقدام برای تربیت است. همچنین در ادامه امام (ع)، برهان ضمنی ذکر می‌کنند که مؤید استدلال قبلی ایشان است؛ قساوت قلب علتی است که مقاومت در برابر حق را در پی دارد.

۴-۴-۲. ساخت استدلالی با نفی و إلا

گاهی گوینده با توجه به بافت گفتگو، قصد دارد که اطلاعات و باور شنونده را به طور کامل وارونه کند و مفهوم مورد نظر خود را با تأکید اثبات نماید. برجسته سازی اطلاعات با روش «نفی+إلا» یکی از ساختار کانون مقابل است که می‌تواند به طور ضمنی، قدرت اقناعی کلام گوینده را چندین برابر کند. ممکن است انسان تصور کند، برای رسیدن به اهدافش به هر عملی

دست بزند، شایسته است. امام علی (ع) ضمن واژگونه نمودن این باور، زمینه احتجاج و تدبیر عقلانی مخاطب را فراهم می‌کند تا استنتاج کند که برای رسیدن به آرزوها، نفس خویش را خوار نکند و از زیاده خواهی خود بکاهد: «وَمَا خَيْرُ خَيْرٍ لَّا يُنَالُ إِلَّا بِشَرٍّ، وَبُئْسَ لَّا يُنَالُ إِلَّا بِعُسْرٍ»: امام (ع) با استفاده از شگرد تثبیت و انحصار معنا به شیوه کانون مقابله، دیگر باورها را از ذهن مخاطب زدوده و عقیده او را در یک بُعد ویژه جهت بخشیده‌اند. این روش برای رد باورهای غلط مخاطب کاربرد دارد. در حقیقت گاهی شر و سختی علت به دست آوردن و آسایش هستند، این علت و معلول در ساختار نفی و الا صورت‌بندی می‌شوند و به عنوان یک اعتقاد جنبه منفی و نادرست پیدا می‌کنند، مخاطب در قالب این شیوه بیان نتیجه می‌گیرد که اندیشه او خطا است. شایان ذکر است که روش تأکید با این‌ما از آن جهت که مستلزم اثبات است و مستقیماً یک مفهوم را تثبیت می‌کند، نسبت به روش نفی و إلا از قدرت برهانی بالاتری برخوردار است.

۴-۵. افزوده‌های وجهی

برخی عناصر زبانی در جمله گویای میزان پایبندی گوینده به حقیقت گفتار هستند. در واقع این مفهوم به عنوان وجهیت^۱ شناخته می‌شود. یکی از زیر شاخه‌های وجهیت، وجهیت معرفتی^۲ است که بیان‌کننده درجه تعهد گوینده می‌باشد. مفهوم وجهیت در نحو کارکردگرا تقریباً همان مقوله وجهیت معرفتی است. «وجهیت معرفتی دربردارنده نظر و درجه تعهد گوینده براساس اطلاع و دانش و شواهد موجود نسبت به محتوای جمله است.» (Lines, 2012, p.465)

برای بازنمود وجهیت معرفتی، ابزارهای مختلفی در اختیار گوینده است. از جمله افعال، قید و صفات، ادوات تأکید و عبارت‌هایی مانند: «اوشک، اظن، اؤكد، أعتقد..» که این عناصر، بیانگر موضع گوینده نسبت به صدق گزاره. (Al-Moutaouak, 1995, p.51)

قسمی از وجهیت وجه گزاره است به این معنا که درجه تأکید آن به میزان وقوع رخداد بستگی دارد و به آگاهی و اطلاع گوینده از صحت آن ارتباط ندارد. بخشی نیز به میزان اطلاعات گوینده مرتبط است. بر این اساس وجهیت سوگیری گوینده نسبت به فحوای گزاره و احتمال وقوع رخداد است که با سازوکارهای زبانی و ابزارهای ساختاری که افزوده‌های وجهی هستند، در سطح کلام ظاهر می‌شود. افزوده‌های وجهی عبارات زبانی افزون بر محمول و موضوعات هستند. این عناصر در برخی از ابعاد کاربردی خود می‌توانند، در میزان قدرت برهانی یک عبارت مؤثر باشند. برخی افزوده‌ها گویای قطعیت برهان و تثبیت نتیجه آن هستند، مانند: «إن، إنمّا» که در ساخت کانون مقابله نقش دارند و قدرت برهان‌ورزی عبارت را تقویت و تضمین می‌کنند و یا قد که بر سر فعل ماضی می‌آید سبب تثبیت و تقویت معنا می‌شود.

1. modality
2. epistemic

در مقابل، برخی افزوده‌ها، کارکرد تضعیف برهانی دارند؛ به عبارت دیگر، وقوع یک گزاره را امری محتمل نشان می‌دهند. گوینده در این موارد، استدلالی ذکر می‌کند که چندان به قطعی بودن آن تأکید ندارد؛ بلکه آن را به عنوان یک احتمال ارائه می‌دهد. افزوده‌هایی که کارکرد تثبیت و تقویت برهان دارند، در کلام امام (ع) پربسامد هستند؛ اما افزوده‌هایی که وقوع گزاره استدلالی را محتمل می‌کنند، کاربرد کمتری دارند. در ساخت‌های کانون مقابله، به عملکرد افزوده‌های وجهی مانند *إِن* و *وَأَمَّا* در ساخت کانون مقابله به عنوان راهبرد احتجاجی پرداخته شد. از دیگر افزوده‌ها که بیان‌کننده موضع قطعی گوینده در صدق گزاره هستند، قد تحقیق است:

قد

از جمله افزوده‌های وجهی پرکاربرد در نامه سی و یکم، «قد تحقیق» است که بر سر فعل ماضی می‌آید. این افزوده، در راهبرد استدلالی متن، نقش تقویت برهانی دارد و بیانگر اطمینان کامل امام (ع) از صدق گزاره و وقوع محتوای آن است. در قسمتی از نامه امام (ع) قصد دارند که مخاطب را به دوری از گناه تشویق کنند و او را از مرگ بر حذر دارند؛ چرا که مرگ در کمین انسان است: «فَكُنْ مِنْهُ عَلَى حَذَرٍ أَنْ يُدْرِكَكَ وَأَنْتَ عَلَى حَالٍ سَيِّئَةٍ قَدْ كُنْتَ تُحَدِّثُ نَفْسَكَ مِنْهَا بِالتَّوْبَةِ فَيَحُولَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ ذَلِكَ، فَإِذَا أَنْتَ قَدْ أَهْلَكْتَ نَفْسَكَ»: امام (ع)، به طور قطعی صدق این گزاره را تعیین می‌نمایند که اگر گناهکار پیش از توبه، طعمه مرگ شود، به یقین هلاک می‌شود. افزوده قد نتیجه عملکرد گزاره را قطعیت می‌بخشد، گزاره دوم که هلاکت است حتماً محقق می‌شود. قاطعیت امام (ع) مخاطب را به تدبیر در این امر ترغیب می‌کند و او را به توبه و دوری از گناه تشویق می‌نماید. تعهد به وقوع نتیجه، برهان این گزاره را تقویت می‌کند، به عبارت دیگر، گوینده با تعهد صحت و قطعیت نتیجه را تضمین می‌کند و این تضمین را با ذکر قد نشان می‌دهد. بر این اساس در صورت وقوع گزاره اول که گناه بدون توبه است، گزاره دوم که هلاکت است حتماً محقق می‌شود. قاطعیت امام (ع) مخاطب را به تدبیر در این امر ترغیب می‌کند و او را به توبه و دوری از گناه تشویق می‌نماید. در این استدلال، توبه نکردن عامل هلاکت گناهکار است.

رَبِّمَا

از جمله افزوده‌های وجهی که وقوع یک گزاره را برای شنونده، امری محتمل تلقی می‌کند، «رَبِّمَا» است. امام علی (ع)، در برخی قالب‌های کانونی که جنبه احتجاجی دارند، از این افزوده در ساختار بندی کلام استفاده کرده‌اند و آگاهانه از میزان قاطعیت خود کاسته‌اند. از جمله مواردی که امام (ع) استدلال خود را درباره برخی امور با میزان کمتری از تعهد بیان می‌کنند، موضوع دعا و تأخیر در اجابت است. ایشان به مخاطب توصیه می‌کنند که هیچگاه از دعا مأیوس نشود، هرچند که خداوند با تأخیر خواسته او را برآورده سازد. در ادامه با ارائه یک زنجیره قیاسی و چند برهان در قالب کانون محتمل سعی دارند، موقعیت‌های متفاوت استجاب دعا را پیش‌روی

مخاطب ترسیم کنند تا او با در نظر گرفتن این دلایل، متقاعد شود و به اجابت امیدوار باشد: «فَلَا يُقْنَطَنَّكَ إِبْطَاءُ إِجَابَتِهِ فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ عَلَى قَدْرِ النَّيَّةِ. وَرَبَّمَا أُخْرَتْ عَنْكَ الْإِجَابَةُ، لِيَكُونَ ذَلِكَ أَعْظَمَ لِأَجْرِ السَّائِلِ، وَأَجْزَلَ لِعَطَاءِ الْأَمَلِ.» امام (ع) معتقد هستند همانگونه که نيات افراد مختلف است، شرایط استجابات هم متفاوت است. در نگرش امام (ع)، یکی از علل احتمالی تأخیر در اجابت این است که خداوند می‌خواهد اجر بیشتری نصیب شخص کند. این علت متغییر است، و قطعی نیست؛ لذا ایشان افزوده رَّبَّمَا را در کلام خود ساختار بندی نموده‌اند تا هم زمینه را برای ذکر دلایل دیگر فراهم کنند و هم علت اجابت نشدن را در یک مفهوم تثبیت و محدود نکنند: «وَرَبَّمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ فَلَا تُؤْتَاهُ، وَ أُوتِيَتْ خَيْرًا مِنْهُ عَاجِلًا أَوْ أَجَلًا، أَوْ صُرِفَ عَنْكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ، فَلَرَبِّ أَمْرٍ قَدْ طَلَبْتَهُ فِيهِ هَلَاكٌ دِينِكَ لَوْ أُوتِيْتَهُ.» امام (ع) چند علت احتمالی دیگر عدم اجابت را به مخاطب معرفی می‌نمایند؛ ممکن است خداوند دعای بنده‌ای را استجابت نکند تا خیری ارزنده‌تر به او عطا کند و یا اینکه خیر انسان در اجابت نشدن خواسته مورد نظر او باشد، و حتی یک دلیل که با قد تحقیق ذکر شده و قوی‌تر از دلایل پیشین است؛ هلاکت و تباهی انسان و دینش، در برآورده شدن خواسته نهفته باشد. ایشان با بیان این قیاس‌های متوالی، زمینه برهان‌ورزی را برای مخاطب فراهم می‌سازند و ذهن او را به تدبیر ترغیب می‌کنند تا به شیوه عقلانی و استدلالی به این نتیجه برسد که خداوند در هر شرایطی خیر بنده را خواهان است. اگر مخاطب متقاعد به این نگرش شود، چه بسا که عقاید او تغییر کند و به خداوند گمان نیک برد. نتیجه ضمنی این قیاس‌ها؛ امیدواری و تشویق انسان به دعا است؛ چرا که که اجابت نشدن هم خیر پنهان است.

یوشک

نمونه دیگر از کاربرد عبارات وجهی در نامه سی و یکم، فعل «یوشک» است. این فعل گویای نزدیکی وقوع رخداد در آینده است. کاربرد یوشک، در پاره‌گفتاری است که امام (ع) به نرم خوئی سفارش می‌کنند: «وَلِنْ لِمَنْ غَالَطَكَ فَإِنَّهُ يُوشِكُ أَنْ يَلِينَنَّ لَكَ.» وجود عبارت یوشک که گویای معنای «نزدیک است، یا امید که» در ساختار کلام است، قدرت عملکرد برهانی گزاره را تقلیل می‌دهد و سرانجام نرم‌خوئی با آن کسی که درشتی می‌کند را متغییر و محتمل می‌سازد و یا نتیجه گزاره را به یک امر تدریجی که وقوع آن رفته رفته نزدیک می‌شود، مبدل می‌سازد. در نهایت شنونده مجاب می‌شود که نرم‌خوئی در پیش گیرد؛ اما این امکان هم وجود دارد که در رفتار فرد تندخو تغییری حاصل نشود و یا اینکه به تدریج رفتار او بهبود پیدا کند. به عبارت دیگر مخاطب متقاعد می‌شود که خودش را برای نتیجه‌گیری در طول زمان آماده می‌کند.

لعل

مثالی دیگر از کاربرد افزوده وجهی، «لعل» است. لعل حرف مشبه بالفعل است که دلالت بر ترجیح می‌کند. زمانی گوینده این افزوده را در ساختار کلام می‌گنجاند که نسبت به وقوع گزاره

امیدوار است و آن را امری ممکن می‌داند. امام (ع) در سفارش به انفاق که آن را توشه آخرت معرفی کرده‌اند، سعی دارند مخاطب را به پاداش این کار خیر در تنگنای روز رستاخیز مجاب نمایند: «وَإِذَا وَجَدتَ مِنْ أَهْلِ الْفَاقَةِ مَنْ يَحْمِلُ لَكَ زَادَكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَيُؤَافِيكَ بِهِ غَدًا حَيْثُ تَحْتَاجُ إِلَيْهِ فَأَغْتَنِمَهُ وَحَمْلُهُ إِيَّاهُ، وَأَكْثَرُ مِنْ تَرْوِيدِهِ وَأَنْتَ قَادِرٌ عَلَيْهِ، فَلَعَلَّكَ تَطْلُبُهُ فَلَا تَجِدُهُ»:

امام (ع) با توجه به اینکه نیاز انسان به پاداش انفاق یک امر ممکن است، از افزوده لعل استفاده کرده‌اند که گویای احتمالی بودن وقوع گزاره است. محتمل بودن رخداد، از این منظر است که در روز قیامت ممکن است که پاداش انفاق، گره از کار انسان بگشاید و این نتیجه بیان کننده سود انفاق در راه خداوند است. این استدلال، برهان قطعی نیست و کارکرد افزوده لعل در ساختار کلام، بیان کننده وجه احتمال در امکان وقوع رخداد است. امام (ع) با ذکر این دلیل، مخاطب را به پاداش انفاق امیدوار نموده و آن را به عنوان عامل نجات انسان در آخرت قلمداد می‌کنند، این حجت زمینه را برای دوراندیشی مخاطب فراهم می‌سازد و او ترغیب می‌شود که انفاق را به عنوان یک سرمایه برای آینده در نظر بگیرد. این برهان به طور ضمنی به مخاطب می‌آموزاند که مال دنیا در صورتی به طور حقیقی نصیب انسان می‌گردد که با بهره‌جویی از فرصت انفاق آن را به داشته ابدی خویش تبدیل کند.

۵. نتیجه

از آنچه در این نوشتار آمد نتایج زیر به دست آمد: شگردهای زبانی گوینده جهت تأثیرگذاری کلام و تکنیک‌های برهان‌ورزی با برخی اهداف کاربردی جمله در نحو کارکردگرا، هم‌پوشانی دارد. برای تبیین این فرضیه، پژوهش حاضر، نامه سی و یکم نهج‌البلاغه را به عنوان پیکره پژوهش، مورد بررسی و تحلیل قرار داد و میزان برهم‌کنش مؤلفه‌های نحو کارکردگرا با تکنیک‌های برهان‌ورزی را استخراج نمود. برآیند پژوهش نشان داد، کانون طلبی در ساختار نامه با شگرد استفاده متناسب دارد که هدف امام (ع) از این تکنیک، اقرار گرفتن از مخاطب برای پذیرش یک باور و نهادینه کردن آن است. همچنین ایشان از کانون تکمیلی که با استشهاد کلامی تعامل دارد، برای گسترش شناخت مخاطب و تشویق او به عمل بهره گرفته‌اند. پیوستار کاربردشناختی به عنوان یک سازوکار پربسامد در کلام امام (ع) با زنجیره کانونی متناسب است. این شگرد مراتب برهانی را در ساختار کلام امام درجه‌بندی می‌کند. کانون مقابله از رهگذر فرآیند کانونی سازی زمینه برهان ورزی در کلام را فراهم می‌کند و معنا را در یک بعد تثبیت می‌نمایند. از آنجا که افزوده‌های وجهی به عنوان ابزار وجهیت معرفتی در متن عمل می‌کنند، امام (ع) با توجه به میزان قاطعیتی که نسبت به وقوع رخداد دارند، از افزوده‌ها در جهت تقویت یا تضعیف برهان استفاده نموده‌اند. افزوده‌هایی که کارکرد تقویت استدلالی دارند، بیشترین نقش را در کلام امام (ع) ایفا می‌کنند. همچنین با بکارگیری تطبیقی ابزارهای نحو کارکردگرا و تحلیل کارکرد و برهم‌کنش احتجاجی این ابزارها، مشخص شد، نامه سی و یکم نهج‌البلاغه، یک متن

عقلانی و حکیمانه است که مبتنی بر راهبردهایی است که در جهت برقراری ارتباط عمل می‌کنند، کلام امام (ع)، جهان فکری مخاطب را ارتقا می‌دهد، منجر به تأمل و تدبر می‌شود. همچنین این نامه جهت اقناع مخاطب از درجه استدلالی بالایی برخوردار است. در نگاه نخست، بررسی استدلال‌های اخلاقی و متعالی امام (ع) و نظام معرفتی دینی با مبانی مادی و شک‌گرایانه پراگماتیسم، تناقض مفهومی-روش شناختی دارد که با رد مبانی مادی پراگماتیسم و پذیرش طریقه و شیوه تحلیل کاربردی متن و متغیرهای نحوی آن، صرفاً به عنوان ابزار، این تضاد، قابل دفاع و توجیه است.

اعلامیه تعارض منافع و حمایت مالی: نویسندگان در خلال انجام این پژوهش حمایت مالی دریافت نکرده و هیچ گونه تعارض منافی برای اعلام نداشته‌اند.

منابع

- آل صوینت، مؤید (بی.تا). تقنیات الحجاج فی نهج البلاغه، الجامعة المستنصرية، کلیة الآداب.
Retrieved from > https://arabic.balaghah.net/sites/default/files/file/011_0.pdf
- بنوهاشم، الحسین (۲۰۱۴). نظریة الحجاج عند شایم بیرلمان، بیروت: دارالکتب الجدیة المتحدة.
بودیه، محمد (۲۰۱۳). مفهوم الوظيفة عند أحمد المتوکل وسیمون دیک؛ قراءة فی نموذج النحو الوظيفی. جامعة محمد خیضر: مجلة کلیة الآداب واللغات، العدد ۱۲ صص ۲۶۶-۲۴۳.
Retrieved from > <http://archives.univ-biskra.dz/handle/123456789/3043>
- درنونی، أسماء (۲۰۲۱). البنية والوظيفة من منظور النحو الوظيفی؛ دراسة تطبیقیة فی سورة مريم. مجلة /شکالات فی اللغة والأدب، مجلد ۱۰، العدد ۲، صص ۷۸۳-۷۷۳.
Retrieved from > <https://www.asjp.cerist.dz/en/downArticle/238/10/2/152861>
- ذوالفقاری، اکرم (۱۴۰۱). «تحلیل کاربردشناختی گزاره‌های اخلاقی در نهج البلاغه». رساله دکتری. همدان: دانشگاه بوعلی سینا.
Retrieved from > <https://doi.org/10.22051/jlr.2021.34957.1990>
- زیغده، سعیده (۲۰۱۵). تحلیل الخطاب الحواری فی نظریة النحو الوظيفی، عمان: مجد لاوی.
Retrieved from > <https://kolalkotob.com/book7665.html>
- شعیری، حمید رضا (۱۳۹۵). تجزیة و تحلیل نشانه- معنائشناختی گفتمان. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
Retrieved from > <https://samt.ac.ir/fa/book/663/>
- شهبازی، علی اصغر (۱۴۰۳). «تحلیل وجوه پنهان معنا در نفرین‌های نهج البلاغه از منظر کاربردشناسی (با تمرکز بر ترجمه موسوی گرمارودی)». مجله ادب عربی دانشگاه تهران، شماره ۲، صص ۹۰-۶۵.
Retrieved from > <https://doi.org/10.22059/jalit.2024.370667.612779>
- الشهري، عبدالهادی بن ظافر (۲۰۰۴). استراتیجیات الخطاب، مقاربة لغویة تداولیة. طرابلس: دارالکتب الجدیة المتحدة.
Retrieved from > https://archive.org/details/0539pdf_201912
- صیهود، عباس عبد العزیز (۲۰۲۲). مقاربة لسانیة لوظيفية البؤرة التداولیة فی النظریة النحو الوظيفی، نماذج مختارة من شعر أحمد مطر. المجلة الحولیة للعلوم الانسانیة والاجتماعیة. (۲۹). ۷۵-۸۵.
Retrieved from > <https://ijohss.com/index.php/IJoHSS/article/download/360/360>

العثمین، محمد بن صالح، (۱۴۳۴). شرح البلاغه من کتاب قواعد اللغة العربیة. السعودیة: مؤسسۃ الشیخ محمد بن صالح العثمین.

Retrieved from > https://archive.org/details/3830pdf_202001

الغزالی، أبوبکر (۲۰۰۶). اللغة الحجاج. المغرب: دار البيضاء.

Retrieved from > <https://kolalkotob.com/book4643.html>

علی بن ابی طالب. (۱۳۸۱). نهج البلاغه. ترجمه محمد دشتی. قم: انتشارات حضور.

Retrieved from > <https://esam.ir/item/27822644>

قائمی، مرتضی و علی کرمی زهرا. (۱۳۹۴). «سبک‌شناسی نحوی نامه سی و یکم نهج البلاغه». پژوهشنامه نقد ادب عربی، شماره ۸، صص ۱۶۷-۱۴۰.

Retrieved from > <https://ensani.ir/fa/article/390293>

لایز، جان (۱۳۹۱). درآمدی بر معناشناسی زبان. ترجمه: کورش صفوی، تهران: علمی.

Retrieved from > <https://elmipublications.com/product/daramadibarmaanishenasizaban>

المتوکل، أحمد (۱۹۸۶). دراسات فی النحو اللغة العربیة الوظيفیة. المغرب: دار البيضاء.

Retrieved from > <http://lis.cl.cu.edu.eg/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=90410>

المتوکل، أحمد (۱۹۸۵م). الوظائف التداولیة فی اللغة العربیة. المغرب: دار الثقافة.

Retrieved from > <https://archive.org/details/Wadhaef>

المتوکل، أحمد (۱۹۹۵م). قضايا اللغة العربیة فی اللسانیات الوظيفیة؛ البنية التحتیة أو التمثیل الدلالی التداولی. الرباط: دار الأمان.

Retrieved from > https://archive.org/details/logha_lisaniyat

المتوکل، أحمد (۲۰۰۹). مسائل النحو العربی فی قضايا نحو الخطاب الوظيفی. بیروت: دارالکتاب الجدید المتحدة.

Retrieved from > https://archive.org/details/5_20220212

مسبوق، سید مهدی، ذوالفقاری، اکرم (۱۴۰۳). «تحلیل کاربردشناختی سازوکار ادب‌ورزی در مفاهیم اخلاقی نهج البلاغه». مجله ادب عربی دانشگاه تهران، شماره ۴۲، صص ۲۴-۱.

Retrieved from > <https://doi.org/10.22059/jalit.2024.370667.612779>

همایونی، سعدالله و عدنان طهماسبی (۱۳۹۸). «واکاوی نظریه نحو کاربردی در زبان عربی از منظر احمد المتوکل، مورد مطالعه سطح کاربردشناختی». علم زبان، سال ۶، شماره ۹، صص ۲۷۶-۲۴۸.

Retrieved from > <https://doi.org/10.22054/Is.2019.30467.1111>

همایونی، سعدالله (۱۳۹۹). «واکاوی ویژگی‌های ممیز مقولات کاربردشناختی در زبان عربی، مورد مطالعه، کانون، موضوع، مبتدا، دنباله‌رو». مجله علمی پژوهشی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، شماره ۵۵، صص ۱۸۹-۱۶۷.

Retrieved from > [20.1001.1.23456361.2020.16.55.8.4](https://doi.org/10.22054/Is.2019.30467.1111)

همایونی، سعدالله (۱۳۹۹). «واکاوی معناشناختی و کاربردشناختی مؤلفه‌های ترکیبی فاعل و مفعول در زبان عربی، رویکرد کاربردی». فصلنامه لسان مبین، سال ۱۱، شماره ۴۰، صص ۱۲۰-۹۹.

Retrieved from > <https://doi.org/10.30479/lm.2020.13190.3017>

Alsoyent, M. (). *Pilgrimage techniques in Nahj al-Balagha*. University: Al-Mostansarieh, College of Arts. Retrieved from > https://arabic.balaghah.net/sites/default/files/file/011_0.pdf > [in Arabic].

Ali-Ibn Abi-Taleb. (--). *Nahj al-Balaghah (M. Dashti, Trans.)*. Qom: Hozour publishing.

- <https://esam.ir/item/27822644> Retrieved from>
- Al-Azaavi, A. (2006). *The Language and the Pilgrims*. Morocco: Dar al-Ahmadiyah for Publication. Retrieved from> <https://kolalkotob.com/book4643.html>> [in Arabic].
- Al-Athimin, M. (2012). *Explanation of rhetoric from book Grammar of the Arabic Language*. Saudi Arabia: institute sheikh Mohamad ibn Saleh Al-Athimin. Retrieved from>https://archive.org/details/3830pdf_202001> [in Arabic].
- Boudia, M. (2013). The concept of function according to Ahmed Al-Moutaouak and Simon Dick, reding in the functionalist syntax pattern. *Journal of Arts and languages*. 13. 243-266. Retrieved from> <http://archives.univ-biskra.dz/handle/123456789/3043>> [in Arabic].
- Dernouni, A. (2021). Structure and function Through a Functional Grammar perspective An Applied Study in Surat of Maryam. *Ichkalat Journal in language and literature*. 10 (2).783-773. Retrieved from><https://www.asjp.cerist.dz/en/downArticle/238/10/2/152861>> [in Arabic].
- Ghaemi, M. & Alikarami, Z. (2014). Syntactical stylistics of the thirty-first letter in Nahj al-Balagha. *Criticism of Arabic literature*, 8 (66), 140-167. Retrieved from> <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/55caaf7d4df5a9d1fc5b6a624cc4d24>> [in Persian].
- Homayooni, S. & tahmasbi, A. (2019).Applied Syntax Theory Analysis in the Arabic Language: The Case of Pragmatic Level. *Jornal Language Science*. 6 (9), 276-248. Retrieved from>https://doi.org/10.22054/lj.2019.30467.11_11> [in Persian].
- Homayooni, S. (2020). Analysis of distinguishing features concepts of the syntactic functions in Arabic, the subject of study; Focus, Topic, Theme, Tail. *Scientific Research Journal of Iranian Language and Arabic Literature Association*. (55), 189-167. Retrieved from> [20.1001.1.23456361.2020.16.55.8.4](https://doi.org/10.23456361.2020.16.55.8.4)> [in Persian].
- Lines, J.(2012). *An introduction to the semantics of language* (k.Safavi, Trans.). Tehran: Elmi. Retrieved from> <https://elmipublications.com/product/daramadibarmaanishenasizaban>> [in Persian].
- Masbogh, M, Zolfighari, A. (2024). A Pragmatic Analisis Of Politeness Mechanisms in the Ethical Concepts Of Nahj al-Balagha. *Journal of Adab-e-Arabic(Arabic Literature)*, Published: Unversity of Tehran Press, (42). 1-24. Retrieved from> <https://doi.org/10.22059/jalit.2024.370667.612779>
- Al-Moutaouak, A., (1985). *Pragmatic functions in Arabic grammr*. Morocco: Dar Al-thaghafa. Retrieved from> <https://archive.org/details/Wadhaef>> [in Arabic].

- Al-Moutaouak, A. (1986). *Studies in functional Arabic grammar*. Morocco: Dar Al- bayda.
Retrieved from ><http://lis.cl.cu.edu/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=90410>
> [in Arabic].
- Al-Moutaouak, A. (1995). *Arabic language issues in functional linguistics, infrastructure or pragmatic semantic representation*. Rabat: Dar Al-aman. Retrieved from >https://archive.org/details/logha_lisaniyat > [in Arabic].
- Al-Moutaouak, A. (2009). Issues of Arabic grammar in issues towards functional discourse. Beirut: Dar Al-ketab Al-jadid. Retrieved from >https://archive.org/details/5_20220212> [in Arabic].
- Mohammed, Z. & Salem, R. (2022). The problem Of Fomctional Grammar According to Ahmed AL-Mutawkil. *Social Science Journal*. 12. Retrieved from ><https://resmilitaris.net/uploads/paper/68f8b96f5c4e7bd496fb960edd267d44.pdf>
- Sayhoud, A. (2022). A Linguistic Approach to the Function of the Pragmatic Focus in the Theory of Functional Grammar, Selected models from Ahmed Matar's poetry. *International journal on Humanities and Social Sciences*. (29). 75-85. Retrieved from ><https://ijohss.com/index.php/IJoHSS/article/download/360/360>
- Simon, D. (1997). *The Thoery of Functional Grammar, Part 1: The Structre of the Clause-second-revised edition* (K. Hengeveld, Ed.). Berlin. New York. Retrieved from > <https://www.amazon.it/Theory-Functional-Grammar-Structure-published/dp/B00XX64NFQ>
- Shahbazi, A. (2024). Analisis of Hidden Meanings in the Curses Of Nahj al-Balagha from the Perspective of Pragmatics (with a focus on the Translation of Musavi Garmaroudi). *Journal of Adab-e-Arabic(Arabic Literature)*, Published: Unversity of Tehran Press, (2). 90-65. . Retrieved from > <https://doi.org/10.22059/jalit.2023.358284.612673>
- Shairi, H. (2016). *Analysis of the semantic sign of discourse*. Tehran: Samt. Retrieved from ><https://samt.ac.ir/fa/book/663/>> [in Persian].
- Al-Shahri, A. H. Z. (2004). *Speech Strategies*. Comparison of Lexical Usage, Lebanon: Dar al-ketab al-Hadithah. Retrieved from >https://archive.org/details/0539pdf_201912
- Zigged, S. (2015). *Dialogical discourse analysis in the Theory of functional grammar*. Oman: Majd Lawi for publishing and distribution. Retrieved from ><https://kolalkotob.com/book7665.html>> [in Arabic]
- Zolfaghari, A. (2020). *Analysis of moral pharses in Nahj al-Balaghah based on the pragmatics approach*{ Unpublished doctoral's thesis}. BU-Ali Sina University of faculty of Humanities. Retrieved from ><https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/55caa1f7d4df5a9d1fc5b6a624cc4d24> > [in Persian].

Zolfaghari, A., Masboogh, SM., & Ghaemi, M. (2021). Reding the moral concepts of Nahj al-Balagha by reling on communication implications. *ZabanPazhuhi (Journal of language Research)*, 13(41), 137-166.

Retrieved from> <https://doi.org/10.22051/jlr.2021.34957.1990>.